

Predplata u Šibeniku:
 Pojedini broj stoji 4 pare
 Na kuću 6 para
 Predplata van Šibenika:
 na godinu 8 Kr.
 na po godine 4 Kr.

Vlastnik,

Izdavatelj i odgovorni urednik:
VLADIMIR KULIĆ.

HRVATSKA RIJEČ

IZLAZI SRIEDOM I SUBOTOM.

Pisma i predplate šalju se ured-
 ništvu. — Nefrankirana se pisma
 ne primaju. Rukopisi se ne vra-
 ćaju. — Oglasi se tiskaju po 20
 para, probčena, zahvale, itd. po
 40 para redak ili po pogodbi.

Tiskarica

Ivan Sflaginatz
 Trg Sv. Ivana.

Prodiranje njemštine.

(Nastavak v. br. 3).

Prema snazi, kojom njemština sebi kreće pute u našu kuću, bilo bi vrlo malo, kad bismo je suzbijali samim preziorom, negodovanjem ili prosvjedom. To bi sve bilo premalo i bez uspjeha. Moramo dakle su-protstaviti druge, jače i trajnije za- preke. Nismo toliko naivni, da bi smatrali obična parlamentarna sred- stva tomu dovoljnim; a ni od rada pojedinaca ne očekujemo velikih uspjeha.

U istinu vidimo, da je u pro- gramu sjedinjenih narodnih stranaka pitanje o uvedenju hrvatskog jezika među prvim zahtjevima. Očekujemo, da će zastupnici oko oživotvorenja toga pitanja i raditi, ali da li će uspjeti, ne znamo, dok pripadamo poli monarhije, gdje se sva narod- nostna borba vrtila uprav oko njemačkoga jezika.

Uzporo s ustavnom borbom zastupnika za uredovni jezik stoji i pitanje o jeziku u školama, u hr- vatskom sveučilištu, itd. U zadnje doba smo štogod u tom pogledu postigli; ali ono malo, dobro pro- motreno, nije nikakav uspjeh. Dok zagrebačko sveučilište ne bude pro- glašeno potpuno ravnopravno svim ostalim sveučilištima, ovo pitanje neće biti pravo riješeno. Jedino tada biti će našoj mladeži zajamčena cijela viša naobrazba u materinskom jeziku. Tu višu naobrazbu u hrvatskom jeziku nismo do sada postigli, a nema ni izgleda, da ćemo je brzo postići.

Reći će se, mogli bi suzbijati njemštinu u našem društvenom i privatnom saobraćaju. Ona nam se tu u istinu drzovito nameće, ali ni tu od otpora nije mnogo očekivati sa više razloga. Činovnik političke struke, žandar, činovnik na željezni- cam, činovnik u obće mora da se služi tim jezikom, ako hoće napre- dovati. Neće li, doći će tudnjac, Nijemac, i govoriti će i širiti će njemštinu.

Trgovачki naš svijet mogao bi, kad bi se složio, uzraditi štogod proti prodiranju njemštine. Mogla bi se razna mjesta i trgovci udru- žiti, kao nekad Trpanjci, i zahtie- vati dopisivanje itd. na hrvatskom je- ziku. Ali ni od toga ne očekujemo velike pomoći. Naša je trgovina upućena na Niemce, jer su nam svi drugi putevi zatvoreni. Tu su otvo- rena vrata njemačkom gospodstvu, a mi smo i tu samo sluge i robovi njemačke trgovine. Dakle konačno na tom polju, dok god mi se ne za- tvore vrata, nijemac će gospodariti. Njemačke trgovce nismo danas u stanju izbjeđavati, jer mi ne gospo- darimo, ni u današnjem stanju mo- žemo gospodariti sa svojom kesom.

Mi možemo kao pojedinci od- bivati svaki spis, svaku odluku, koja nije u našem jeziku. Mi možemo činovniku ne odgovarati na njemački nagovor ili upit itd. U jednu riječ pojedinci mogu njemački jezik boi-

kotirati, ali ni od toga ne možemo se mnogomu nadati. Njemački jezik je rieka, kojoj su puti otvoreni put juga. Ta rieka znači „Drang nach Süden“. A to hoće reći, da nijemac mora silom, makar i naporom na jug, ovdje, gdje smo mi. On hoće da nas ima kao sluge svoje, koje služe njemu i njegovom gospodstvu.

Nijemci dandanas sami nas uče, što kane i što žele. Nijemci nas uče, što treba da radimo, ako ćemo im se oduprieti.

Nijemci danas govore, da će se oni svim silama oprirati otrgnuću Dalmacije od njihova gospodstva, jer da bi tim Austrija izgubila polo- vinu svoje obale i 50 izvrstnih luka i da bi izgubila gospodstvo na Balkanu itd.

Nijemci danas idu tako daleko, da otvoreno kažu, što hoće. Oni u Pulju izdavaju će do brza list pod imenom i geslom: „Drang nach Süden“.

Nekidan jedan stari kapetan izrazio se ovako: „Talijani htjeli su na svaki način da Trst bude tali- janski i radili su proti Slavenima. Nakon dvadeset godina, što ja nisam bio u Trstu, nisam se mogao snaći u njemu. Talijani još misle da je Trst talijanski, ali on je u istinu njemački grad, i Nijemci će do malo biti tamo gospodari“.

Eto, takova budućnost čeka i nas, ako se ne uklonimo njemačkoj rieci.

A to možemo jedino, ako se priključimo braći preko Velebita. To je ono, oko čega treba da radimo.

Mi očekujemo od „Hrvatskoga Kluba“ da u tom smislu organizira narod u Dalmaciji. — U sjedinjenju naš je spas. —

Njegujemo naše more!

(Nastavak v. b. 3.)

Osim dinamita, naši ribari rabe, na štetu njihova trajnog dobitka, te na zator ribarštine, još i drugih ne manje škodljivih sredstava.

U prvom redu spominjemo *ugljen od acetilena* (carbone di calce) Ovaj ne- sretni običaj najprije se je počeo upo- trebljavati u okolici Šibenika; a djeluje ubitačno na ribu ko i dinamita, s razli- kom, da je za čovjeka pogibelniji.

Teško je razpoznati prave znakove, po kojima možemo prosuditi, da li je riba ubijena dinamitom, ili acetilenom, nu ako je skuhamo, tad, ako je ubijena acetile- nom, zaudara po smrdljivim jajima. Ova- kova riba je škodljiva za zdravlje, pošto poradja grčeve u želudcu i nagoni na bljuvanje i proljev.

Treće eksplozivno sredstvo, koje ri- bari rado rabe, jest *živo vapno*. Uporaba ovog sredstva djeluje ubitačno na svu ribu u okolo eksplozije, s razlikom, da one u blizini odmah usmrte, dok one podalje zaguši, te i ove kašnje počinu.

Riba usmrćena ovim načinom dađe se razpoznati po tome, što joj ustne pobjele, škrge postanu balave i izgube svoju crvenu boju, oči se pomute, a drob nabrekne. Skuhana zaudara po vapnu.

Ako ju jedemo, prouzrokuje boli u želudcu. Osim živoga vapna, upotrebljuje se još i *gašeno vapno* i *modra galica*, a to, da se sakritu ribu, ponajviše ugore i hobotnice, izagna iz svojih legla. Gašeno vapno i modra galica djeluju na zenicu ribljih očiju, koju neobičnom brzinom progrizu i za to riba bježi iz svojih legla, kad do njih dodje vapno. Preporučiti je ribarima, da se ovih sredstava čuvaju, jer u zavapnjene rupe teško više ulazi i ugor i hobotnica, a i ako se povratu, to biva posve kasno.

Mutne i nekako sliepe oči bez zjenice, jedini su znakovi, po kojima se dađe razpoznati, je li, ili nije riba gaše- nim vapnom ili modrom galicom bila iz legla svoga prognata i ostima ubijena.

Osim spomenutih sredstava upotrebl- javaju bezdušni ribari na utamanjenje riba još i njeke biline ili njihov sok.

U prvom redu dolazi *mlič*, *mličac*. To je sok od mesnate biljke, koju narod nazivlje *drlepan*. Ovaj sok osliepi sasvim ribu. A pošto je ko raztopiva mast, koja se neprestane širi, to je njegova uporaba jako ubitačna za ribarstvo, a osobito u onim uvaulama, koje su određene za lov tunja i palamida, jer u ovako „omlieče- ne“ uvale nikakova riba ne dolazi, već bježi. Mličac je mnogo kriv, da su naše rieke i ribnjaci opustili. Mličac je tako- đer kriv, da u naše uvale teško ulaze tunji i palamide, a ako i to riedko biva, biva samo časovito.

Uz mličac upotrebljavaju naši ribari još i *baluketu*, plod od one sićušne biljke, što raste po obroncima naše Krke. Plod ove biljke djeluje na mozak ribe t. j. ugrije ga, te se riba opije. Riba izpliva tada na vrh vode (mora), raztvori ustne i tako ko mrtva nepomično stoji.

Riba, koja je uhvaćena pomoću bal- lukete, skuhana ili pečena nema nika- kova teka, bljutava je i u one zemane, kad bi imala biti najtečnija. Baluketa je strah i trepet za ribe naše Krke, kao i za morske ciple, salpe itd.

Uporaba svih ovih sredstava strogo je zabranjena, a i pravo je, jer se svim tim sredstvima ludo tamani i tjera riba iz naših voda, a to je i opet od najveće štete istim ribarima.

Šibenik hrvatski grad.

(Nastavak v. br. 3).

Kako smo vidili, Šibenik je po imenu hrvatski grad. Vidili smo na- dalje, da ime grada Šibenika dolazi za prvi put u izvornoj hrvatskoj izpravi od god. 1065. Vidili smo, da Lučić dolazi do zaključka, da su Šibenik utemeljili Hrvati.

Hrvati, zauzevši novu zemlju, zadržali su i ovdje svoje starodavne plemenske uredbe. U toj novoj zemlji dakle svako pleme uzelo je sebi stanoviti dio zemljišta, koje se dielilo po *zadrugam*.

To zemljište sačinjavalo je *župu*, županiju, (iupa) kojoj je stajao na čelu plemenski starešina *župan* (iupanus) knez.

Svaka župa imala je kao sre- dište, kao sielo svoga župana, svoj *utvrđeni grad*. Taj grad bio je sre- dište narodnoga vjerskoga i vojnič-

koga života. Grad se obično zvao imenom svoga plemena, ili po po- ložaju.

Tako je nastao i Šibenik. Iz spomenika X. i XI. stoljeća znamo, da je između Zrmanje, mora i Cet- tine bilo dvanaest hrvatskih župa- nija, između kojih spominje se i „Castrum sibbenicense cum tota sua iupa“: utvrđeni grad Šibenik sa cijelom svojom župom.

Mi vidimo po tomu, da je Ši- benik bio utvrđen grad, i da je imao svoju župu. Ta šibenska župa po hrvatskom običaju valja da je pripadala jednom plemenu. A to pleme, po svoj prilici, bilo je ono Šubića, jer je to pleme vladalo u ovim predjelima, i bilo jedno od najznamenitijih u cijeloj našoj po- vjesti. —

Dokle je dosizala šibenska žu- panija za onih davnih doba ne može se ustanoviti. Svakako po uredbi hrvatske županije možemo nagadjati kolika je bila.

Župan je bio glava županijskog suda; on je bio i vodja u ratu; njemu je bio podčinjen *podžupan*, koji je upravljao manjim kotarima, onda *satnici*, koji su vodili manje odjele župne vojske.

Svaka županija upravljala se skoro po sebi. A više županija sačinjavale su oblast, koja je bila pod- redjena velikom županu, knezu, voj- skovodji, kasnije kralju Hrvata.

Šibenska župa morala je biti dosta velika. Na zapadu prostirala se sjegurno preko Krke i dolazila je za stalno u doticaj sa Lučkom, Kninskom i Ninskom županijom, a može bit da je zauzimala cijeli obseg stare skradinske biskupije.

Po svemu ovom vidimo, da je Šibenik jedan od onih gradova, koji je počeo sa životom Hrvata na Jugu, i da je on sa svojom žu- panijom morao mnogo utjecati u ondašnji državni život Hrvata.

A uprav ove oblasti, kojoj je pripadao i Šibenik, jesu one, koje su od svih drugih hrvatskih oblasti počele najprije svoj državni život. To je *Bicla Hrvatska*, a Šibenik je sa svojom županijom ležao, može se reć, u središtu te Biele Hrvatske.

U Bielojskoj Hrvatskoj krunjen je prvi kralj hrvatski, pa je naravno da je Šibenik u ono doba bio jedan od kraljevskih gradova.

Za stalno se zna, da je u nje- govaj utvrđenoj sredini prebivao i pravdu dielio Kresimir kralj, i zato se Šibenik i danas zove Kresimi- rovim gradom.

Vlč. Don Frane Bulić, odnosno na naš članak „Šibenik hrvatski grad“ u br. 3, poslao nam je razpravu (Bulletin str. 56 i 57) o položaju *Sicum* (*Siculi*). „Položaj *Sicum-a* — upozoruje nas Don Frane — riješen je prije Lučića“.

U članku Bulletina, *Tabula Pau- tigeriana* ustanovljuje točno položaj *Sicum-a* između Trogira i Solina i baš u današnjoj oćnici *Kastel novi*.

Ovoliko do znanja našem članko- piscu, koji je to dokazivanje pripisivao Lučiću, a vlč. našem Don Frani, svjet- skom nječinjaku, od srca hvala na izka- zanoj pažnji i ljubeznoj susretljivosti.

